

Komentář k článku autorů Světlák et al.

Měření úrovně emočního uvědomění – pilotní studie ověřující základní psychometrické vlastnosti české verze Škály úrovně emočního uvědomění LEAS

V rámci české adaptace Škály úrovně emočního uvědomění (LEAS) jsou publikovány pilotní výsledky na homogenním souboru českých žen (n = 207). Práce představuje výchozí bod uvedení metody LEAS do klinické a výzkumné praxe. Autoři se soustředí především na psychometrické parametry metody. Pozitivně vnímáme avizovanou výzkumnou práci autorského týmu na rozši-

řování klinických i neklinických populací jak vedoucí ke kompletaci datové báze představované metody, tak jako další příspěvek k tématu emočního uvědomění [1]. Pilotní výzkum je limitován zkoumaným vzorkem populace mladých žen a zcela jistě si zasluží doplnění na úroveň reprezentativního vzorku populace. Snaha o uvedení náležitých psychometrických parametrů je

PhDr. Radko Obereignerů, Ph.D.
Katedra psychologie
FF UP v Olomouci
Vodární 6
779 00 Olomouc
e-mail: radko.obereigneru@upol.cz

Tab. 1. Srovnání posuzovacích kritérií komplexity emocí u vybraných psychodiagnostických metod.

Název metody	Škála úrovně emočního uvědomění (LEAS) [7]	Test sociálního zrání (TSZ) [8]	Rorschachova metoda (ROR) [9,10]	Tematický apercepční test (TAT) [11,12]	Rosenzweigův obrázkový frustrační test (PFT-(CW)) [13,14]
Způsob posuzování	Škála komplexity odpovědí	Vývojové stadium zahrnující komplexitu odpovědí. Kategorie emocí je samostatně hodnocena vedle dalších kategorií: vztah k autoritě, vztah k druhým lidem, zaměření činnosti.	Vícedimenzionální posuzování emocí, vč. aspektu jejich regulace.	Globální škála sociální ko- gnice a objektivních vztahů (SCORS-G).	Omezení na hodnocení agrese z hlediska směru a typu.
Vybrané posuzovací prvky	<ul style="list-style-type: none"> • 0 – nehodnoceno, bez uvedení emoce • 1 – tělesný pocit • 2 – akční tendence a ne- diferencované emoční stavy • 3 – jednoduché pocity • 4 – diferencované pocity 	<ul style="list-style-type: none"> • receptivní stadium: ego- centrické emoce, sim- plexní, nesdílené • autonomní stadium: emoce dvou osob, ne- závislé na sobě, sdílené emoce • asertivní stadium: nega- tivní emoce jedné nebo více osob zaměřená vně, hostilita, ponižování, devalvace • integrované stadium: sdílené pozitivní emoce, citová ambivalence, za- hrnuje polární emoce 	<ul style="list-style-type: none"> • afektivní rezponzivita a afektivní naladění je hodnoceno v rámci tzv. afektivní sekce, která se opírá o jednotlivé in- dexy; interpretace probíhá ve 13 krocích Afektivita v ROR souvisí především s reaktivitou na barvu předkládaného podnětu (chromatickou či achromatickou). 	<ul style="list-style-type: none"> • komplexita reprezen- tace lidí • afektivní kvalita reprezentací • emocionální angažova- nost/investice do vztahů • emocionální angažova- nost/investice do hod- not a morálních norem • porozumění sociální kauzalitě • prožívání a zvládání ag- resivních impulzů • sebevědomí/sebepojetí • identita a koherence self 	<ul style="list-style-type: none"> • extrapunitivita • intrapunitivita • impunitivita

u psychodiagnostických nástrojů základ pro jejich využití, zde zvláště s ohledem na skutečnost, že emoční reaktivita byla v minulosti jen zřídka objektivizována relevantními studii [2]. Autoři studie zjevně přistupují k převodu a zavedení metody do klinické praxe dle platných standardů pro pedagogické a psychologické testování [3].

V rámci komentáře k práci se jeví jako vhodné poukázat na diagnostické paralely s metodami, které umožňují zjišťovat komplexitu a vývojovou úroveň emočního uvědomění ve formě získané na projektivním či semiprojektivním testovém materiálu (tab. 1). Doposud se praxe omezovala jen na nejpoužívanější psychodiagnostické nástroje, viz přehled stavu aplikované psychodiagnostiky [4], a projektivních metod [5].

Škála LEAS je z uvedených nástrojů velmi přívětivá stran administrace i hodnotících postupů a nevyžaduje specializované schopnosti a náročnou klinickou zkušenost, jako je tomu u psychodiagnostických metod určených výhradně klinickým psychologům. Doufáme, že se česká adaptace škály LEAS úspěšně etabloje v oblasti neurovědního výzkumu.

Metoda LEAS je postavena zčásti na sémantické citlivosti, což při převodu metody vyžaduje zjištění její stability. V předloženém článku je zmínka pouze o test-retestové rela-

bilitě původního nástroje. Předpokládáme, že v průběhu experimentálního užívání LEAS bude požadovaná informace o časové stabilitě metody doplněna. Škálu LEAS je potřeba vnímat také kriticky, neboť hodnocená emoční vyjádření jsou finálně vždy získávána na pozadí kognitivního procesu, tj. s částečnou vědomou kontrolou emocí, která umožňuje seberegulaci. Dále je potřeba upozornit na skrytý metodologický jev, který spočívá v korelaci celkového skóru s množstvím získaného verbálního materiálu, tj. délkou odpovědi. Uvedená souvislost indikuje, že motivace a individuální rozdíly ve verbálních schopnostech a schopnostech popisu mohou být významné vedlejší faktory promítající se do validity škály LEAS [6].

Pozitivně hodnotíme, že se emoční uvědomění dostává do ohniska recentního výzkumu, neboť srovnávané koncepce byly postulovány v období vzniku výše uvedených psychodiagnostických metod a často vycházely jen z teoretických předpokladů bez příslušné neurovědní verifikace.

Literatura

1. Světlák M, Roman R, Obereignerů R, Damborská A. Jak se cítíte „teď a tady“? Neuronální pozadí emočního uvědomění. *Psychoterapie* 2014; 2: 132–141.
2. Hughes H, Epstein L, Hudson J. The relationship between certain measurable functions of autonomic nervous system activity and color responses on the Rorschach test. *J Clin Psychol* 1951; 7(3): 244–249.

3. American Educational Research Association, American Psychological Association, National Council on Measurement in Education. *Standards pro pedagogické a psychologické testování*. Praha: Testcentrum 2001.
4. Svoboda M, Řehan V, Vtípil Z, Klimusová H, Humpolíček P. *Aplikovaná psychodiagnostika v České republice*. Brno: MSD 2004.
5. Šípek J. *Projektivní metody*. Praha: ISV 2000.
6. Zunhammer M, Halski A, Eichhammer P, Busch V. Theory of Mind and Emotional Awareness in Chronic Somatoform Pain Patients. *PLoS ONE* 2015; 10(10): e0140016. doi: 10.1371/journal.pone.0140016.
7. Lane RD, Quinlan D, Schwartz G, Walker P, Zeitlin S. The levels of emotional awareness scale: a cognitive-developmental measure of emotion. *J Pers Assess* 1990; 55(1–2): 124–134.
8. Obereignerů R, Krausová V, Čáp D, Vlačusková K, Reiterová E, Balaban-Cakirpaloglu I et al. Vývoj testu sociálního zrání osobnosti. In: Maierová E, Šrámková L, Hosáková K, Dolejš M, Skopal O (eds). *PhD existence 2015: česko-slovenská psychologická konference (nejen) pro doktorandy a o doktorandech*, Sborník odborných příspěvků. Olomouc: Univerzita Palackého 2015; 257–271.
9. Rorschach H. *Psychodiagnostik*. Bern: Birkh 1921.
10. Lečbych M. *Rorschachova metoda: integrativní přístup k interpretaci*. Praha: Grada 2013.
11. Murray HA. *Thematic Apperception Test manual*. Cambridge, MA: Harvard University Press 1943.
12. Hilsenroth M, Stein M, Pinsker J. *Social Cognition and Object Relations Scale: Global Rating Method (SCORS-G; 3rd ed.)*. Unpublished manuscript, The Derner Institute of Advanced Psychological Studies, Adelphi University, Garden City, NY 2007.
13. Rosenzweig S. The Picture-association method and its application in a study of reactions to frustration. *J Pers Assess* 1945; 14: 3–23.
14. Čáp D. *Tvorba uživatelské příručky k testu PFT (C-W)*. Rigorózní práce. Praha: FF UK 2011.